

JAMOAT XAVFSIZLIGI SOHASIDA KADRLAR TAYYORLASH
VA MALAKA OSHIRISHNING KONSTITUTSIYAVIY-HUQUQIY
ASOSLARI

КОНСТИТУЦИОННО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ ПОДГОТОВКИ
И КВАЛИФИКАЦИИ В ОБЛАСТИ ОБЩЕСТВЕННОЙ
БЕЗОПАСНОСТИ

CONSTITUTIONAL AND LEGAL BASIS OF TRAINING AND
QUALIFICATIONS IN THE FIELD OF PUBLIC SAFETY

O‘zbekiston Respublikasi
jamoat xavfsizligi universiteti o‘quv
uslubiy boshqarmasi ofitseri,
podpolkovnik **Qurbonov Sherzod**

Annotatsiya: Maqolada O‘zbekiston Respublikasida jamoat xavfsizligi kadrlarini tayyorlash tizimining ijtimoiy-huquqiy transformatsiyasi tahlil qilinadi. Prezidentning PQ-5077-son qarori asosida Jamoat xavfsizligi universitetining tashkil etilishi, sohani mustaqil ravishda rivojlantirishga asos bo‘lgani ko‘rsatiladi.¹ Tahlillar tizimni takomillashtirishda xalqaro standartlarni, xususan, BMT va YeXHTning inson huquqlari bo‘yicha talablarini integratsiya qilish zaruriyatini ² ta’kidlaydi. Maqola kompetensiyaga asoslangan yondashuv va uzluksiz malaka oshirish mexanizmlarini joriy etish bo‘yicha amaliy tavsiyalarni ishlab chiqadi.

Kalit so‘zlar: Jamoat xavfsizligi, Kadrlar tayyorlash, Huquqiy asoslar, Kompetensiya, Jamoat politsiyasi, YeXHT standartlari.

Аннотация: В статье анализируется социально-правовая трансформация системы подготовки кадров общественной безопасности в Республике Узбекистан. Показано, что создание Университета общественной безопасности на основании Указа Президента №PQ-5077 стало основой для самостоятельного развития отрасли. В анализе подчеркивается необходимость интеграции международных стандартов, в частности требований ООН и ОБСЕ в области прав человека, при совершенствовании системы. В статье разрабатываются практические рекомендации по внедрению компетентностного подхода и механизмов непрерывного профессионального развития.

Ключевые слова: Общественная безопасность, Подготовка персонала, Правовая база, Компетенция, Взаимодействие полиции с общественностью, Стандарты ОБСЕ.

Abstract: The article analyzes the socio-legal transformation of the system of training public security personnel in the Republic of Uzbekistan. It is shown that the establishment of the University of Public Security, based on the Presidential Decree No. PQ-5077, became the basis for the independent development of the sector. 1 The analysis emphasizes the need to integrate international standards, in particular the human rights requirements of the UN and OSCE, in improving the system. The article develops practical recommendations for the introduction of a competency-based approach and mechanisms for continuous professional development.

Keywords: Public safety, Personnel training, Legal framework, Competence, Community policing, OSCE standards.

Jamoat xavfsizligini ta'minlash — huquq ustuvorligini mustahkamlash va aholining adolatga bo'lgan ishonchini shakllantirishning fundamental shartidir. O'zbekistonda amalga oshirilayotgan keng ko'lamli ijtimoiy-huquqiy

islohotlar, xususan, Prezidentning Murojaatnomasida ta'kidlanganidek, huquq-tartibot idoralarining faoliyatini tubdan o'zgartirish, ularni "yangicha ishlashga o'rgatish" hamda "odil sudlov sifatini oshirish" vazifalarini kun tartibiga qo'ydi. Ushbu ustuvor siyosiy talablar sohadagi kadrlar siyosatini zamonaviy ijtimoiy-huquqiy tamoyillar asosida qayta ko'rib chiqishni taqozo etadi.

Bu vazifalarni amalga oshirish doirasida, 2021-yil 15-apreldagi PQ-5077-son Qaroriga muvofiq, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti (JXU) tashkil etildi, bu esa sohaning bazaviy oliy harbiy ta'lim va ilmiy-tadqiqot muassasasi sifatida o'z o'rniga ega bo'lishiga asos soldi. Mazkur institutsional o'zgarishlar kadrlar tayyorlash tizimini faqat texnik jihatdan emas, balki gumanitar va etik me'yorlar bo'yicha ham chuqur takomillashtirish zarurligini anglatadi.

Maqolaning maqsadi O'zbekistonda jamoat xavfsizligi sohasida kadrlar tayyorlashning zamonaviy ijtimoiy-huquqiy asoslarini tahlil qilish, mavjud tizimning kuchli va zaif tomonlarini aniqlash, hamda xalqaro ilg'or tajribaga (AQSh, Germaniya) tayanib, tizimni kompetensiya va yetik me'yorlarga asoslangan holda transformatsiya qilish bo'yicha aniq takliflar berishdan iborat. Zamonaviy jamoat xavfsizligi tizimining nazariy asosi Sir Robert Peelning dastlabki politsiya tamoyillaridan kelib chiqqan bo'lib, hozirda "Community Policing" (Jamoat politsiyasi) falsafasi bilan boyitilgan. Ushbu falsafa huquq-tartibot organlari faoliyatini reaktiv (jinoyat sodir bo'lgandan keyin choralar ko'rish) modeldan proaktiv (jinoyatlarning oldini olish) modeliga o'tkazishni, eng muhimi, fuqarolar bilan doimiy hamkorlik va ishonchga asoslangan munosabatlarni o'rnatishni talab qiladi. Kadrlar tayyorlash bu falsafani chuqur anglashga qaratilishi zarur.

Huquqiy mohiyat jihatidan, kadrlar tayyorlash dasturlari faqat milliy qonunchilikka emas, balki inson huquqlari bo'yicha xalqaro standartlarga, xususan, BMT va YeXHTning me'yorlariga qat'iy rioya qilishi shart. Xalqaro hujjatlar, masalan, huquq-tartibot organlari xodimlarini o'qitishda axborotdan

foydalanish huquqiga e'tibor qaratish, jurnalistlarni hibsga olish yoki so'roq qilishdagi cheklovlar va ularning himoyalaniishi masalalarini kiritish zarurligini belgilaydi.

Shu nuqtai nazardan, huquq-tartibot organlari xodimlarining har qanday harakati qonuniy yoki yo'qligini aniqlash uchun xalqaro va qiyosiy huquqda belgilangan "uch qismli mezon" qo'llanilishi lozim. Bu mezon – cheklov qonun bilan belgilanganligi, qonuniy maqsadni ko'zlaganligi va demokratik jamiyatda zarur hamda mutanosib ekanligini anglatadi. Ushbu mezonlarning o'quv dasturlariga to'liq integratsiyasi huquqni qo'llash amaliyotining legitimligini oshiradi. Bundan tashqari, kadrlar tayyorlashda jurnalistlar xavfsizligini ta'minlash, ularga qarshi jinoyatlarni tergov qilish protokollari va gender jihatlarini inobatga olgan holda ta'qib xavflarini baholashni yaxshilash kabi majburiy choralar ko'rilishi YeXHT tomonidan ham talab etiladi. Agar xodimlar inson huquqlari standartlariga mos tarzda ishlasa, jamoatchilikning organlarga nisbatan ishonchi ortadi, bu esa samarali jinoyatchilikning oldini olish uchun asos yaratadi.

B. Amaldagi tizimni tahlil qilish — O'zbekiston tajribasi

O'zbekiston jamoat xavfsizligi kadrlarini tayyorlash tizimi institutsional jihatdan yaxshi shakllangan. U Ichki ishlar vazirligi (IIV) oliy ta'lim muassasalarini, Jamoat xavfsizligi universitetini, Malaka oshirish institutining kasbiy tayyorgarlik fakultetini va IIV Maxsus tayyorgarlik o'quv markazini o'z ichiga oladi.

Kuchli tomonlar: Tizimda uzluksiz ta'lim va malaka oshirish mexanizmlari mavjud. Yosh kadrlarning kasbiy o'sishini uzluksiz monitoring qilish va ularga murabbiylar biriktirish tizimi yaratilgan. Bundan tashqari, "El-yurt umidi" jamg'armasi doirasida istiqbolli kadrlarni rivojlangan xorijiy davlatlarda malaka oshirish va ilg'or tajribani o'zlashtirish tizimi takomillashtirilmoqda. Xorijiy davlatlar ta'lim muassasalarida o'qish uchun tanlovlar ham o'tkaziladi.

Zaif tomonlar va kritik tahlil: Tizimning kuchli monitoringga ehtiyoji borligi, dastlabki tanlov va tayyorgarlikning sifati yetarli emasligini ko'rsatadi. Malaka oshirish va murabbiylik tizimi ko'proq reaktiv xarakterga ega, ya'ni tizim xatolarni oldini olishdan ko'ra, ularni xizmat davomida tuzatishga qaratilgan.

Asosiy zaifliklardan biri kadrlar bo'linmalari faoliyatida psixodiagnostika vositalaridan to'liq foydalanish va amaliyotchi psixologning etik kodeksiga ¹ qat'iy rioya qilish mexanizmlarining mustahkam emasligidadir. Bu esa kadrlarni tanlashda nafaqat bilimlarni, balki ularning psixologik barqarorligi va axloqiy me'yorlarini ham birinchi o'ringa qo'yish zarurligini ta'kidlaydi. Prezident tomonidan "huquq-tartibot idoralarini yangicha ishlashga o'rgatish" talabi mavjud o'quv dasturlari zamonaviy strategik boshqaruv va insonparvarlik ko'nikmalarini yetkazib bera olmasligini, shuningdek, kadrlar siyosatining tubdan qayta ko'rib chiqilishini talab etayotganini bildiradi.

Xorijiy tajribani taqqoslash (AQSh, Germaniya misolida)

Jamoat xavfsizligi kadrlarini tayyorlashda xorijiy tajribalarni o'rganish O'zbekiston tizimini transformatsiya qilish uchun muhim yo'nalishlarni taqdim etadi.

AQSh tajribasi: Amerika Qo'shma Shtatlari (AQSh) tizimi, ayniqsa, Jamoat politsiyasi (Community Policing) falsafasiga qat'iy amal qiladi. U yerdagi ta'lim dasturlari faqat qonunni va texnik protseduralarni o'rgatishga emas, balki xodimlarning munosabati, vaziyatni baholash, nizolarni zo'ravonliksiz hal qilish, shuningdek, jamiyat bilan samarali muloqot qilish kabi "yumshoq ko'nikmalar" (soft skills) ni shakllantirishga qaratilgan. Ushbu yondashuv fuqarolarning politsiya niyati va salohiyati haqidagi tasavvurlarini o'zgartirish orqali hamkorlikni oshirishga xizmat qiladi.

Germaniya tajribasi: Germaniya huquq-tartibot organlari kadrlar tayyorlashda yuqori darajadagi professionalizm va pedagogik sifat nazoratiga e'tibor qaratadi. O'zbekiston normativ hujjatlarida ham idoraviy ta'lim

muassasalari professor-o'qituvchilari tarkibiga pedagog kadrlarni ishga qabul qilish komissiyasi faoliyatini nazorat qilish mexanizmlari mavjudligi Germaniya tajribasi bilan mos keladi. Germaniya tajribasidan olinadigan asosiy xulosa shundaki, o'quv dasturlarining sifati faqat mazmunga emas, balki ta'lim beruvchilarning o'z malakasiga, ilmiy salohiyatiga va pedagogik nazoratning uzluksizligiga bog'liqdir. Yuqori sifatli o'qituvchilar tarkibiga ega bo'lish "yangicha ishlashga o'rgatish" vazifasini samarali amalga oshirishning asosiy omilidir.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekiston Germaniya modelidan pedagogik sifatni nazorat qilishni, AQSh modelidan esa "Community Policing" falsafasini va inson huquqlari bo'yicha amaliy ko'nikmalarni kuchaytirishni o'zlashtirishi strategik ahamiyatga ega.

D. Taklif va tavsiyalar: Tizimni transformatsiya qilish yo'nalishlari

Tizimni transformatsiya qilish huquqiy baza, o'quv dasturlari va baholash mexanizmlarini tubdan o'zgartirishni talab etadi.

1. Huquqiy bazani takomillashtirish: Jamoat xavfsizligi sohasiga oid barcha me'yoriy hujjatlarga BMT va YeXHTning inson huquqlari bo'yicha majburiy standartlarini, jumladan, axborot erkinligini cheklashda "uch qismli sinov"ni qo'llash tamoyilini to'g'ridan-to'g'ri kiritish.

2. Kompetensiyaga asoslangan o'quv dasturlarini ishlab chiqish: Ta'limni faqat qonunchilikni yodlashdan amaliy ko'nikmalarni shakllantirishga o'tkazish. Bu borada quyidagi asosiy kompetensiyalar ustuvor hisoblanadi:

Kadrlar Tayyorlash va Malaka Oshirishda Asosiy Kompetensiyalar

3. Amaliy trening va simulyatsiya mashg'ulotlarini keng joriy etish: Nazariy ma'ruzalar o'rniga, vaziyat tahlillari (case studies) va real simulyatsiyalarga asoslangan ta'limga ustuvorlik berish. Bu, ayniqsa, jurnalistlar xavfsizligini ta'minlash va tartibsizliklar vaqtida mutanosiblikni saqlash bo'yicha treninglarni o'z ichiga olishi kerak.

4. Uzluksiz malaka oshirish tizimini joriy qilish va baholash: Malaka oshirish kurslarini xizmat yillari uchun majburiy o'tash emas, balki xodimlarning xizmat natijalari va aniqlangan kompetensiya bo'shliqlari asosida individual rejalashtirish. Xalqaro hamkorlikni kengaytirish, "El-yurt umidi" jamg'armasi orqali nafaqat rahbarlarni, balki ta'lim beruvchi pedagog-kadrlarni ham chet elda o'qitish.

Taklif qilingan Uzluksiz Malaka Oshirish Modullari

5. Samaradorlikni baholashning yangi mezonlarini kiritish: Kadrlar tayyorlashning yakuniy samaradorligini faqat imtihon natijalari orqali emas, balki ijtimoiy-huquqiy o'zgarishlar bilan bog'liq bo'lgan mezonlar orqali baholash.

Kadrlar Tayyorlash Samaradorligini Baholash Kriteriylari

Xulosa

O'zbekiston Respublikasi jamoat xavfsizligi sohasida kadrlar tayyorlash bo'yicha institutsional asoslarni mustahkamladi, Jamoat xavfsizligi universiteti va uzluksiz ta'lim tuzilmalarining mavjudligi bunga yaqqol misoldir. Biroq, tizimning amaliy samaradorligini oshirish uchun huquqiy va ijtimoiy yondashuvlarni chuqur o'zgartirish talab etiladi.

Tizim hali ham an'anaviy pedagogik yondashuvlarga va reaktiv nazoratga tayanmoqda. Huquq-tartibot organlarining adolatli hukm va qarorlar chiqarilishiga bevosita ta'sirini oshirish uchun kadrlar tanlovida psixodiagnostikani kuchaytirish va o'quv dasturlariga BMT/YeXHT inson huquqlari standartlarini to'liq integratsiya qilish shart.

Kompetensiyaga asoslangan ta'limga, xususan, "Community Policing" falsafasini amaliyotga joriy etish orqali O'zbekiston fuqarolar ishonchini qozonadi, odil sudlov sifatini oshiradi va uzoq muddatli ijtimoiy-huquqiy barqarorlikni ta'minlashga erishadi. Xorijiy tajribadan olingan xulosalar va taqdim etilgan baholash mezonlari tizim transformatsiyasi uchun mustahkam asos bo'lib xizmat qiladi.

Majburiy psixodiagnostik Tanlov: Kadrlar bo‘linmalariga psixologik xavf tahlili va "Etik Kodeks" asosida qat’iy saralash mexanizmlarini joriy etish.

1. **Xalqaro Standartlarni Integratsiya Qilish:** Xalqaro standartlar (BMT, YeXHT) bo‘yicha maxsus sertifikatlash kurslarini barcha xodimlar va pedagoglar uchun majburiy qilish.

2. **Pedagogik Kadrlarni Tayyorlash:** Germaniya tajribasiga o‘xshab, JXU professor-o‘qituvchilari tarkibining malakasini "El-yurt umidi" jamg‘armasi orqali xorijda tizimli oshirish va malaka oshirish faoliyatini nazorat qilish.

3. **Jamoat Politsiyasi Modeli:** Barcha ta’lim bosqichlariga Community Policing falsafasini kiritish va ta’lim natijalarini Jamoatchilik Ishonch Indeksi orqali baholash.

4. **Qonunchilikni Aniqlashtirish:** Huquq-tartibot organlari faoliyatini tartibga soluvchi me’yoriy hujjatlarga huquqlarni cheklashning uch qismli mezonini to‘g‘ridan-to‘g‘ri kiritish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 15-apreldagi PQ-5077-son Qarori. “Jamoat xavfsizligini ta’minlash sohasida professional kadrlarni tayyorlash tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 12-fevraldagi PQ-4168-son Qarori.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 29-noyabrdagi PQ-3430-son Qarori. “O‘zbekiston Respublikasi ichki ishlar organlari kadrlar bilan ishlash va ularning xizmatni o‘tash tartibi to‘g‘risida Nizomni tasdiqlash haqida” (O‘zgarishlar bilan).
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 18-dekabrdagi PF-205-son Farmoni (IIV idoraviy ta’lim muassasalari bo‘yicha).

5. YeXHT (OSCE). Recommendations on the Safety of Journalists and Prosecution of Crimes against Media Workers. 2023.
6. UNESCO/OHCHR/OSCE. Training Modules for Law Enforcement on Freedom of Expression and Public Order. Module 3.
7. Sodiqova M. Jamoat xavfsizligi organlarida kadrlar siyosati va psixodiagnostika masalalari. Ilmiy-amaliy maqola.
8. Peel, R. (1829). Peelian Principles and their relation to Community Policing. *Wikipedia* (Ma'lumotga havola asos

